

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/nauka-i-edukacja/badania-historyczne/konferencje/26911,Konferencja-Zbrodnie-na-Polakach-w-podwilenskich-Ponarach-1941-1944-Gdansk-9-maja.html>
01.03.2026, 01:30

Strona znajduje się w archiwum.

Konferencja „Zbrodnie na Polakach w podwileńskich Ponarach 1941-1944” - Gdańsk, 9 maja 2003 r.

09.05.2003

Biuro Edukacji Publicznej Oddziału Gdańskiego IPN, Stowarzyszenie Rodzina Ponarska oraz Szkoły Okrętowe i Ogólnokształcące „Conradinum” w Gdańsku zorganizowały 9 maja b.r. konferencję poświęconą zbrodniom dokonany na Polakach w podwileńskich Ponarach.

Ponary są znane na całym świecie jako miejsce zagłady około 56-70 tys. Żydów, głównie obywateli Państwa Polskiego. Mniej znany jest inny aspekt zbrodni ponarskiej: zabijano tu Polaków (kilkanaście tysięcy ludzi), którzy uczestniczyli w konspiracji niepodległościowej na Wileńszczyźnie lub zakładników, wybieranych spośród miejscowej polskiej inteligencji. W ten sposób zginęli m.in. wybitny lekarz, jeden z prekursorów onkologii, dr Kazimierz Pelczar oraz ks. Romuald Świrkowski, proboszcz parafii Św. Ducha w Wilnie.

Organizatorzy konferencji chcieli ukazać przede wszystkim ten mało znany aspekt zbrodni ponarskiej - zaplanowanej eksterminacji inteligencji wileńskiej oraz tych przedstawicieli społeczności polskiej, którzy w warunkach okupacji przechowywali ideę niepodległego Państwa Polskiego. Jak bardzo niedokładna jest wiedza o Ponarach i jak niewielka świadomość tej zbrodni w społeczeństwie polskim pokazano na przykładzie hasła „Ponary” w Wielkiej Internetowej Encyklopedii Multimedialnej (WIEM) wydawnictwa „Fogra”. Nie dość, że mylnie podano tam okres egzekucji, to jeszcze zupełnie pominięto zbrodnie na Polakach.

Podczas konferencji - którą otworzyli dyrektor Oddziału Gdańskiego IPN Edmund Krasowski oraz dyrektor Zespołu Szkół „Conradinum” Anna Wasilewska - dr Piotr Niwiński (OBEP Gdańsk) przedstawił polską konspirację niepodległościową na Wileńszczyźnie w latach 1939-1944, ze szczególnym uwzględnieniem konspiracji młodzieżowej. Odczytano komunikat gdańskiej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, dotyczący prowadzonego śledztwa S1/00/Zn - w sprawie zabójstwa w Ponarach koło Wilna przez funkcjonariuszy służb policyjnych podporządkowanych wileńskiemu SD obywateli polskich narodowości polskiej. O eksterminacji patriotów polskich w Ponarach mówiła Helena Pasierbska-Wojtowicz, prezes Stowarzyszenia „Rodzina Ponarska”, autorka książek poświęconym zbrodni ponarskiej oraz więzieniu na Łukiszkach w Wilnie. Pokazano zdjęcia archiwalne.

Najważniejszym wnioskiem z konferencji jest postulat wzmożenia działalności edukacyjnej, aby prawda o Ponarach obecna była w polskiej świadomości narodowej, aby ofiary Ponar nigdy nie zostały zapomniane.

Zdjęcia:

1. Spośród zachowanych dokumentów zbrodni ponarskiej szczególnie wzruszające są więzienne grypsy Stanisława Wielocha (1903 – 18 II 1943) - dziennikarza, znawcy problematyki handlu i rolnictwa, działacza Wszechświatowego Związku Polaków za Granicą, więźnia podczas okupacji sowieckiej, członka ZWZ i AK (kierował odcinkiem w wywiadzie Wachlarza). Aresztowany 9 sierpnia 1942 r., trafił do więzienia na Łukiszkach. Na bibułce tytoniowej pisał listy do swej żony, Zofii Wielochowej. Jeden z nich, napisany przed Bożym Narodzeniem 1942 r., jest szczególnie wzruszający:

„Wszelka filozofia, idea, bez korzeni wyjściowych z życia i bez zastosowania w życiu - to puste frazesy. Chrystus objawił nam swą filozofię pozagrobową, aby nam tutejsze ciężkie życie ułatwić. Ideowiec nie załamie się nawet pod muszką karabinu, bo wie, że tak czy inaczej umrzeć musi. Doprawdy, w dzisiejszych czasach wstyd byłoby umrzeć śmiercią naturalną. Wstyd przed przyszłymi pokoleniami, które kochać Ojczyznę uczyć się będą po naszym życiu - jak my na życiu naszych przodków, którzy, na przykład w powstaniach ginęli, zdawałoby się, bezcelowo. Krew zawsze wydaje plony. Śmierci się nie boję, ale chcę żyć - jak każdy ideowiec. Żyjąc bowiem, mogę coś jeszcze zrobić.

Pracując dla idei muszę tkwić korzeniami w życiu, bo tylko idea życiu bliźnich służy. Dlatego każdy winien w każdych warunkach tworzyć w sobie i wokół siebie atmosferę życia normalnego, aby normalnie czuć i normalnie myśleć. Nawet w celi, oczekując najgorszego, można i należy stworzyć atmosferę życia normalnego. Tak jest u mnie. Tak będzie u Ciebie, bo jesteś człowiek, mocny człowiek, a przy tym matka i Polka. Nie złamiesz się, takie jest moje przekonanie. Żyj normalnie”.

2. Janek Mackiewicz “Konrad”, lat 21. Poeta, przywódca wileńskiej organizacji młodzieżowej Związek Wolnych Polaków. W pożegnalnym grypsie zapisał swą ostatnią strofę: “Trzy znam ja prawdy, oto one - Ojczyzna, Naród, Chrystus Król. Choć umęczone ciało skona, sam duch zwycięży poświst kul...” Zamordowany 12 maja 1942 r.
3. Zbyszek Skłodowski “Kura”, lat 22. Komendant polskiego harcerstwa na Litwie etnicznej. Poszukiwany listem gończym, został aresztowany przez Litwinów na dworcu kolejowym w Wilnie. Zamordowany 12 maja 1942 r.
4. Anastazja Saulewiczówna, lat 20. Dzielna kolporterka prasy konspiracyjnej. Zamordowana 12 maja 1942 r.
5. Halina Kopciówna, lat 20. Córka znanego wileńskiego lekarza dr. Witolda Kopcia. Zamordowana 12 maja 1942 r.
6. Paweł Borejko, lat 18, kolega i współtowarzysz w konspiracji Haliny Kopciówny, oddany pracy w Związku Wolnych Polaków. Zamordowany 12 maja 1942 r.
7. Heniek Pilść, lat 18. Zdolny uczeń, pogodny, koleżeński. W więziennym grypsie przedstawił swoje wrażenia ze śledztwa: “Wiem, że jeśli spotka nas los tragiczny, to tylko dlatego, że byliśmy Polakami”.
8. dr Kazimierz Pelczar był wybitnym wileńskim lekarzem, jednym z prekursorów onkologii, znanym

na świecie. Jego preparat produkowano i sprzedawano w Niemczech („nach Dr. Peltschar”). Został zastrzelony jako zakładnik po egzekucji wykonanej na wileńskim konfidentie gestapo.

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Gdańsk

